

אמנות יהודית פמיניסטית

רות שרייבר, קבלת שבת

פמיניזם דתית באמנות

- השיח היהודי-הפמיניסטי, שהתבסס בעיקר בעולם היהודי האמריקאי, הוא שיח צעיר יחסית בארץ, ועם זאת, בתחומי אמנות שונים הוא עלה במקביל לשיח שנוצר באמנות הכללית.
- העיסוק הרב של נשים דתיות בזהות נשית מתחבר לשיח הפמיניסטי אבל נראה כי העיסוק בזהות הנשית או בביקורת על ההגמוניה הגברית לא תמיד מגיע מאותם מניעים של השיח הפמיניסטי ולפעמים יש רתיעה מהמושג עצמו.

- האמנות הפמיניסטית הרבתה לעסוק בהדרת הנשים מן השיח המרכזי בחברה וכן בנושאים דוגמת יחסי אובייקט-סובייקט, גוף ומיניות, כמו גם כלכלת הייצור של האמנות ודיון בכוחניותה של ההגמוניה הגברית.
- נושאים אלו מטופלים גם באמנות הפמיניסטית הדתית אבל יש בה גם נושאים יחודיים כמו: מקום הנשים בפולחן הדתי, תפילת נשים, חפצי פולחן נשיים, טקסטים דתיים נשיים.
- מקום מיוחד באמנות הפמיניסטית הדתית יש לנושאים של נידה, טבילה, כיסוי ראש.

אמניות דתיות בישראל

- האמניות הדתיות בישראל יוצרות במרחב של מיעוט תרבותי הפועל בתוך חברת הרוב החילונית. הן עוסקות גם בתכנים דתיים, אבל לא רק בהם. לעיתים הן יוצרות ברוח ביקורתית באופן בולט וישיר.
- למרות שאמניות דתיות מוגדרות לעיתים כקבוצת שוליים הן פועלות כחלק משיח האמנות הכללי, מודעות לו, מתכתבות עמו ומשתתפות בו באופן פעיל. זאת, בשונה מתופעה בולטת בקרב קבוצות אחרות של יוצרות דתיות, בתחום התיאטרון למשל, שלא פעם מכוונות להציע אלטרנטיבה לעולם היצירה המערבי-החילוני. דוגמה לכך היא העובדה שרובן כותבות בעצמן את המחזות שהן מציגות, ואינן עושות שימוש בחומרים מוכנים ואינן מופיעות בפני קהל חילוני.

נחמה גולן – שימוש בטקסטים מקודשים

- נחמה גולן היא אחת היוצרות הדתיות הבולטות והמוכרות ביותר בעולם האמנות הישראלי כיום. גולן, מרבה להשתמש בטקסטים מודפסים מעולם הדת ליצירתה.
- העבודה "שתלכי בדרכים טובות" היא דוגמה לעיסוק הפמיניסטי. השימוש האמנותי בטקסטים מקודשים, שמלווה בדרך כלל בהדגשת המטריאליות שלהן, נתפס בעולם הדתי לא בפעם כעיסוק מחלל ופרובוקטיבי. אחת הביקורות שהושמעו נגד עבודתה של נחמה גולן בקרב המגזר הדתי בארץ היתה כי האמנית עושה שימוש לא ראוי בטקסטים מקודשים ובכך מחללת אותם.
- העבודה עשויה משכבות נייר ודבקים פולימריים, היוצרים מעין נעל עקב טיפוסית. הנעל נוצרה מתצלומים של דפי תלמוד ממסכת קידושין. החיבור בין הנעל הלא-נוחה, הממשטרת את דמותה של האישה כאובייקט תשוקה, ובין הטקסט התלמודי, העוסק בקניין הקידושין המסורתי, מציע מטפורה להלכות ולהליכות שהתרבות הגברית, הדתית והחילונית כאחת, מתווה לאישה.

ספר נשים

זהו

ספר רבוע

הלכות אישות

פק האש

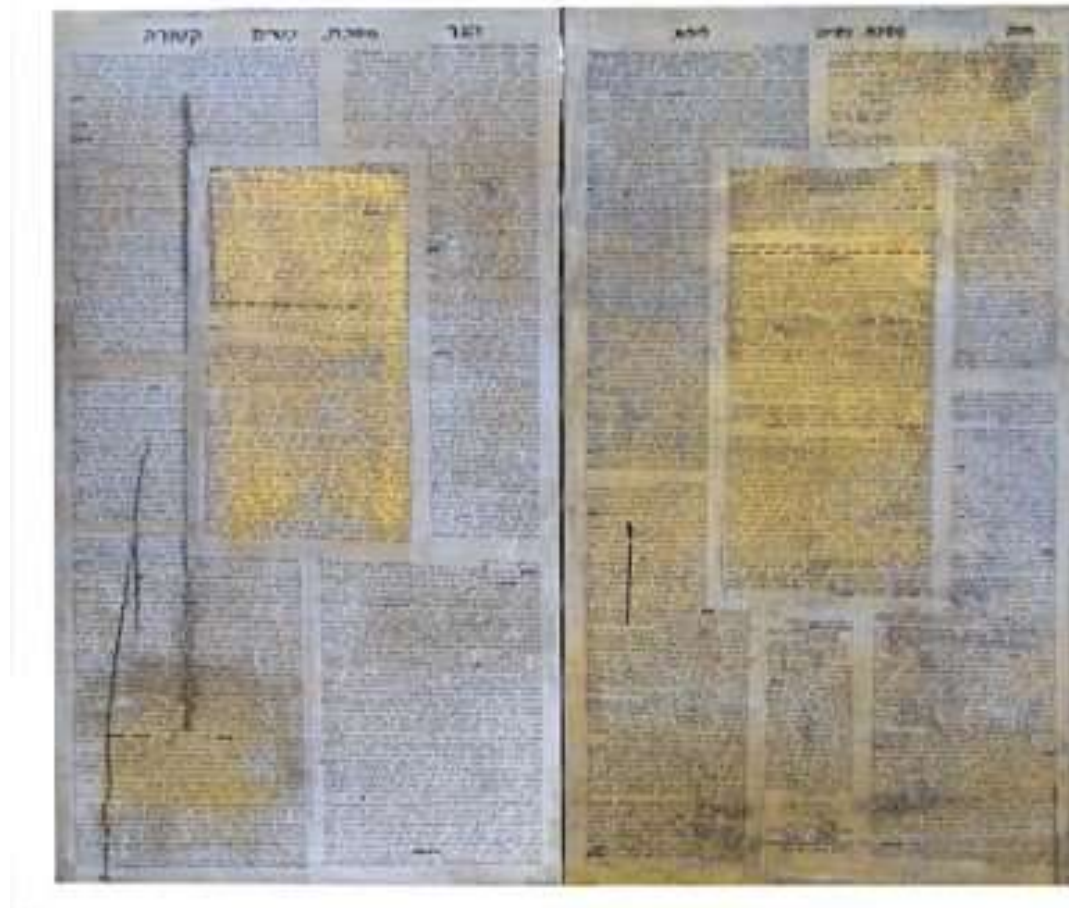

נחמה גולן, תורה שקופה

שולה קשת – מחווה לאימהות הגדולות

חגית מולגן – שמיכת טלאים מבדי בדיקה

- אחת היוצרות הבולטות המייצרת אמירה רדיקלית במרחב המדובר היא חגית מולגן בתערוכה "לא מוכנה" תלתה מולגן בדי בדיקה או "עדי בדיקה" שכמה מהם הוכתמו באדום והוצבו כטבלה המסמנת ימי טומאה וטהרה. העבודה נקראת "שמיכת הטלאים שלי".
- השיח שמנהלות נשים דתיות-פמיניסטיות בהקשר לאקט הטבילה שאינו מערער על עצם החיוב בטבילה, אלא מכוון לנקודת המבט הנשית של היחס לגוף האישה בעולם הילכתי המנוהל על ידי גברים.
- כמו אמניות אחרות בשדה, גם מולגן משתמשת באוביקטים השייכים לעולם הריטואל הדתי ומתיקה אותם לעולם האמנות. במעשה זה היא חושפת בראש ובראשונה עולם מוסתר ומודחק ומציבה אותו בחלל כשהוא פתוח לדיון ולביקורת. דברי האמנית: "עד שפגשתי את מדריכת הכלות לפני החתונה, לא ידעתי במה מדובר. זה דבר שנשמר בסוד, האימהות לא מדברות על זה עם הבנות. אני פוגשת בתערוכה נערות צעירות דתיות שאין להן מושג מהן הלכות נידה"...

אילת ויל נבנצל – נשים קטנות

- נציגה של המבט הביקורתי ומי ששייכת לדור הצעיר יותר היא אילת ויל-נבנצל, שהדפיסה על בדי בדיקה תמונות של נשים מפורסמות ומובילות בתחומים שונים. הבדים נתפרו למעין כריות קטנות, כשבצדן האחד מופיע דימוי של נמלה.
- ויל-נבנצל: "הנוהג של בדיקה עצמית בבדים נחוזה אצלי כהקטנה וכצמצום של מהות האשה. החוויה שלי היא שביחס לנידה, ההלכה מתעסקת בפרטים שוליים כגון גודל הכתם, כמות הדם, צבעו וכד', ובכך היא הופכת למשהו עמלני ומשפיל. בעבודה רציתי להצביע על כך שמילוי אחר הטקסים שקשורים למצוות הנידה מקטין ומצמצם את האשה.

אילת ויל נבנצל – נשים קטנות

נורית יעקובס-ינון – מעשה באישה וחלוק

מעשה באישה וחלוק

הילה קרבלניקוב-פז – חוף שרתון

הילה קרבלינקוב, מקווה

<https://www.youtube.com/watch?v=1-hU7M0qJN4> •

חנה גולדברג – שולחן ערוך

- "שולחן ערוך" הוא שולחן קונקרטי, אבל גם קודקס הלכתי. בסדרת העבודות של חנה גולדברג בשם זה, היא מצלמת דימויים מספרי ילדים העוסקים בנושא השבת ושמה אותם מתחת למפת השבת.
- הדימויים מספרי הילדים מתגלים רק אם מתקרבים מאוד ומביטים בהם מזוויות מסוימות. הדימוי המטושטש הנראה מבעד לבד מכוון ליחס המקובל לנושא בשיח הדתי. גולדברג מצביעה על כך שתפקידי מגדר מקובלים נשארים שקופים, מאחר שאינם מופיעים כהלכות או כטקסט גלוי, ולכן קשה להתמודד עמם באופן ישיר. בתמונות, מקומם של הבנים והבנות מוגדר ומובחן: הבנים, למשל, לומדים תורה, ואילו הבנות מנקות את הרצפה.

חנה גולדברג - הגלולה

- אחד משולחנותיה של גולדברג הוא שולחן עגול הערוך עבור משפחה שלמה, אלא שצלחותיו הן חפיסות ריקות של גלולות למניעת היריון.
- "הגלולה", שסימנה יותר מכול את המהפכה המינית ו"שחרור האישה", נותרה טאבו שלא נדון כמעט בפרהסיה בציבור הדתי.
- לדברי האמנית גם ריבוי הילודה אינו נדון בגלוי בטקסטים הקנוניים. האקט החתרני של גולדברג מציב את סוגיית ריבוי הילדים ומשטור הילודה "על השולחן", באופן המחייב את המסובים להישיר אליה מבט.

אנדי ארנוביץ – מעיל העגונה

- בסדרה "מעיל העגונה" מתמודדת ארנוביץ עם אחת הסוגיות הקשות של ההלכה היהודית – בעיית העגונות.
- האמנית צילמה כתובות עתיקות, הדפיסה אותן, קרעה אותן לקרעים זעירים וחיברה אותן מחדש כמעילי נייר מסיביים. העגונה היא אישה שאינה יכולה להינשא שוב בגלל סירובו של בעלה לתת לה גט, או בגלל העדר הוכחות חותכות למותו. ביצירתה של ארנוביץ, השרוולים, האמרות והצווארונים תפורים וסגורים, והחוטים לא נחתכו. הכתובות קרועות לרצועות שלא מתחשבות במילים ובאותיות הכתובות עליהן, מטפורה למצב נישואיה. הסיבים נותרים תלויים, תזכורת לכך שגם העגונה נותרת תלויה והמעמד שלה נותר לא מוגדר. מעילה של העגונה נדמה כספוג בצער עמוק וטעון באנרגיה רגשית עצומה.

הדסה גולדוויכט – אותיות א-ב

שולה קשת – מדרש נשים

ויקטוריה חנה – הושע נא

<https://www.youtube.com/watch?v=Bl1epz3tSSA> •

פנינה גפן – שיער באישה ערגה

<https://www.youtube.com/watch?v=83jhfejHG1Q> •